

URUG‘LIK BUG‘DOY YETISHTIRISH TEXNOLOGIYASI

Azilov Xursand Gulmon o‘g‘li

Agroinspeksiyaning Qangliko'l tumani bo'limi bosh mutaxassisi,
Azilogv97gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada urug‘lik bug‘doy yetishtirish texnologiyasining ilmiy, tashkiliy va amaliy jihatlari batafsil yoritilgan. Yuqori sifatli urug‘lik bug‘doy yetishtirishda nav tanlash, tuproq-iqlim sharoitlarini hisobga olgan holda agroteknik tadbirlarni to‘g‘ri tashkil etish, kasallik va zararkunandalarga qarshi kompleks kurash choralarini qo‘llash hamda hosilni yig‘ib olish va saqlash jarayonlarini me‘yor asosida olib borish muhim ahamiyatga ega. Maqolada urug‘lik bug‘doy sifat ko‘rsatkichlari, ularni baholash mezonlari va saqlash sharoitlariga alohida e‘tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: urug‘lik bug‘doy, donchilik, urug‘chilik, nav tozaligi, unuvchanlik, agroteknologiya, hosildorlik.

Kirish

Bug‘doy O‘zbekiston qishloq xo‘jaligining strategik ahamiyatga ega bo‘lgan asosiy ekinlaridan biri hisoblanadi. Aholini sifatli non va non mahsulotlari bilan barqaror ta‘minlash bug‘doy yetishtirish hajmi va sifatiga bevosita bog‘liq. Ushbu jarayonda urug‘lik bug‘doyning sifati muhim o‘rin tutadi, chunki kelajak hosilning genetik salohiyati aynan urug‘lik orqali belgilanadi.

So‘nggi yillarda iqlim o‘zgarishi, suv resurslarining cheklanishi va tuproq unumdorligining pasayishi sharoitida yuqori hosil olish uchun ilmiy asoslangan urug‘chilik tizimini rivojlantirish zarurati ortib bormoqda. Shu bois urug‘lik bug‘doy yetishtirish texnologiyasini takomillashtirish, zamonaviy agroteknik usullarni joriy etish va saqlash jarayonlarini to‘g‘ri tashkil etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

1. Urug‘lik bug‘doy yetishtirishning ahamiyati va vazifalari

Urug‘lik bug‘doy yetishtirishning asosiy maqsadi — yuqori unuvchanlikka ega, nav xususiyatlari to‘liq saqlangan, kasallik va zararkunandalardan holi bo‘lgan urug‘lik materialini tayyorlashdir. Sifatli urug‘likdan foydalanish:

- * ekinlarning tez va bir maromda unib chiqishini;
- * ildiz tizimining yaxshi rivojlanishini;
- * o‘simliklarning stress omillariga chidamliligini;
- * yakuniy hosildorlikning oshishini ta‘minlaydi.

Ilmiy tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, sifatsiz yoki nav tozaligi past bo‘lgan

urug'likdan foydalanish hosildorlikni 25–30 foizgacha kamaytirishi mumkin. Shu sababli urug'lik yetishtiriladigan maydonlar alohida ajratilib, u yerda qat'iy agroteknik va fitosanitariya talablari joriy etiladi.

2. Nav tanlash va urug'lik materialini tayyorlash

Urug'lik bug'doy yetishtirishda nav tanlash muhim bosqich hisoblanadi. Tanlanadigan navlar:

- * hududning tuproq-iqlim sharoitiga mos;
- * yuqori hosilli;
- * qurg'oqchilikka va sovuqqa chidamli;
- * kasalliklarga nisbatan bardoshli bo'lishi lozim.

Davlat reyestriga kiritilgan, sinovdan o'tgan navlardan foydalanish tavsiya etiladi. Urug'lik sifatini oshirish maqsadida urug'lar maxsus texnologik jarayonlardan o'tkaziladi. Jumladan, urug'lar tozalanadi, kalibrlanadi, laboratoriya sharoitida unuvchanligi va tozaligi aniqlanadi. Ekishdan oldin urug'lik fungitsid va insektitsid preparatlar bilan dorilanib, urug'lik orqali yuqadigan kasalliklarning oldi olinadi.

3. Urug'lik bug'doy yetishtirish agroteknologiyasi

Urug'lik bug'doy yetishtirish agroteknologiyasi bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan bir qator tadbirlarni o'z ichiga oladi.

“Tuproqni tayyorlash.” Tuproq unumdorligini saqlash va oshirish maqsadida almashlab ekish tizimiga amal qilinadi. Yer haydaladi, tekislanadi va mineral hamda organik o'g'itlar bilan boyitiladi. Tuproqning mexanik tarkibi va namligi hisobga olinadi.

“Ekish muddati va me'yori.” Ekish muddati hududning agroiklim sharoitiga bog'liq holda belgilanadi. O'z vaqtida ekilgan bug'doy yaxshi ildiz otib, qishki sovuqlarga bardoshli bo'ladi. Urug'lik bug'doy uchun optimal ekish me'yori 180–220 kg/ga ni tashkil etadi.

“Parvarish ishlari.” Vegetatsiya davrida sug'orish, azotli, fosforli va kaliyli o'g'itlar bilan oziqlantirish ishlari olib boriladi. Begona o'tlarga qarshi mexanik va kimyoviy usullar qo'llaniladi.

“Kasallik va zararkunandalarga qarshi kurash.” Zang kasalliklari, ildiz chirishi, trips va boshqa zararkunandalarga qarshi integratsiyalashgan himoya tadbirlari amalga oshiriladi.

4. Hosilni yig'ib olish va dastlabki qayta ishlash

Urug'lik bug'doy hosili to'liq pishgan davrda yig'ib olinadi. Yig'im-terim jarayonida donning mexanik shikastlanishiga yo'l qo'yilmasligi muhimdir. Kombayn va texnikalar soz holatda bo'lishi talab etiladi.

Yig'ib olingan urug'lik donlar dastlabki qayta ishlashdan o'tkaziladi, ya'ni tozalanadi, saralanadi va quritiladi. Bu jarayonlar urug'lik sifatini saqlab qolishda muhim ahamiyatga ega.

5. Urug'lik bug'doyni saqlash texnologiyasi

Urug'lik bug'doyni saqlash jarayonida donning biologik faolligi pasaytirilishi va unuvchanligi saqlab qolinishi lozim. Saqlashda:

- * ombor harorati 5–10 °C;
- * don namligi 13–14 %;
- * nisbiy namlik 60 % dan oshmasligi;
- * omborlarning tozaligi va shamollatilishi ta'minlanishi zarur.

Saqlash davrida zararkunandalarga qarshi muntazam nazorat olib boriladi.

Xulosa

Urug'lik bug'doy yetishtirish texnologiyasiga ilmiy asoslangan yondashuv qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida yuqori va barqaror hosildorlikni ta'minlaydi. Sifatli urug'lik bug'doy donchilik tarmog'ining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bois urug'chilik tizimini takomillashtirish, zamonaviy agrotexnologiyalarni joriy etish va saqlash sharoitlarini yaxshilash dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi. "Don ekinlari urug'chiligi bo'yicha uslubiy qo'llanma". – Toshkent, 2021.
2. Karimov S. "Donchilik asoslari". – Toshkent: Fan, 2020.
3. Islomov A. "Bug'doy yetishtirish texnologiyasi". – Toshkent, 2019.
5. Xudoyberdiyev M. "Qishloq xo'jaligi ekinlari urug'chiligi". – Toshkent, 2022.
6. FAO. "Wheat seed production and management". – Rome, 2018.